

Demografische Verkenning 2009

Demografische Verkenning 2009

Datum: februari 2010

Colofon

Gemeente Nijmegen

Afdeling Onderzoek en Statistiek

contactpersoon: Jenny Zonneveld

tel.: (024) 329 98 89

e-mailadres: onderzoek.statistiek@nijmegen.nl

Verkrijgbaar

Open Huis, Stadswinkel

Mariënborg 75

6611 PS Nijmegen

tel: (024) 329 24 08

of via www.nijmegen.nl

(onderdeel wonen & leven > onderzoek en cijfers)

Inhoudsopgave

Samenvatting en conclusies	1
1 Inleiding	3
2 Demografische ontwikkelingen tot 2009/2010	5
2.1 Omvang van de Nijmeegse bevolking	5
2.2 Leeftijdsopbouw van de Nijmeegse bevolking	9
3 Bevolkingsprognoses	11
3.1 Aannames en uitgangspunten	11
3.2 Prognose in twee scenario's	12
4 Groei en krimp	17
4.1 Inleiding	17
4.2 Verschillen in groei en krimp binnen Nederland	17
4.3 Verschillen in groei en krimp tussen stadsdelen in Nijmegen	18
4.4 Leeftijdsklassen binnen Nijmegen	19
5 Gemeentelijke prognoses versus andere prognoses	23

Samenvatting en conclusies

Sinds 1990 18.000 inwoners erbij

De laatste 20 jaar is het inwoneraantal van Nijmegen meer dan 10% gestegen. Op 1 januari 2010 woonden er ruim 163.000 mensen in de stad. Deze groei is gevoed uit meerdere bronnen:

- Nijmegen kent een geboorteovershot: ondanks relatief lage vruchtbaarheidscijfers (in Nijmegen wonen veel studentes en net afgestudeerden die relatief weinig kinderen krijgen) worden er meer kinderen geboren dan dat er mensen sterven.
- Nijmegen trekt een grote stroom vestigers aan, vooral mensen rond de 20, die hierheen komen om een opleiding te volgen. De groep twintigers heeft in de Nijmeegse bevolking dan ook een veel groter aandeel dan landelijk gemiddeld.
- De toevoeging van Lent aan Nijmegen.

Prognose in twee varianten: sterke of minder sterke groei aantal inwoners

Dé prognose bestaat niet. Een bevolkingsvoorberekening is het resultaat van een samenstelsel aan aannames die ieder op zich kunnen variëren. In de Demografische Verkenning hebben we twee prognoses doorgerekend. Eén, het hoofdsenario, met het bouwprogramma zoals voorgenomen in de Woonvisie (13.000 woningen bouwen in 2009-2020), en één (variant) met een lagere bouwproductie, van 8000 woningen

	2009	2020 hoofdsc.	variant
0-9	15841	17750	16750
10-19	17740	17750	16750
20-29	31542	33750	30750
30-39	23382	26000	24500
40-49	22837	22250	21500
50-59	20421	22500	22000
60-69	14935	19000	18750
70-79	9590	12500	12500
80-89	4870	5500	5250
90+	726	900	900
	161884	177500	169500

In beide scenario's is er sprake van een flink groeiende bevolking. De sterkste toename is te zien in de leeftijdsklassen 60-69 en 70-79, als gevolg van het ouder worden van de grote geboortegeneraties van na 1945. De groep 40-ers (afkomstig uit de kleine geboortegeneraties uit de jaren '70) neemt juist in omvang af.

In het hoofdsenario is daarnaast ook een toename van kinderen en twintigers en dertigers te zien.

Krimp- en groeigebieden

Na decennia van bevolkingstoename komt sinds enkele jaren in een aantal gemeenten/regio's van Nederland ook bevolkingskrimp voor. De regionale prognose van het CBS/PBL voorziet dat de komende jaren in meer gemeenten het geval zal zijn: in een kwart van de gemeenten zal tot 2025 het inwoneraantal met minstens 2.5% dalen. Maar daarnaast zijn er ook gemeenten en regio's die nog flink zullen groeien. Daartoe horen o.a. de Randstad en (een behoorlijk aantal gemeenten in) de stadsregio Arnhem-Nijmegen en de Brabantse steden.

Net zoals er binnen Nederland groei- en krimpgebieden naast elkaar bestaan is dat ook in Nijmegen het geval. Nijmegen-Noord, met de grote nieuwbouwlocatie de Waalsprong, zal nog sterk in inwoneraantal toenemen. Ook in Oud-West (Waalfront) en het Stadscentrum geeft een behoorlijk aantal bouwplannen een groei-impuls. Daar tegenover staan stadsdelen als Dukenburg en vooral Lindenholt, waar huishoudensverdunding en vergrijzing zullen zorgen voor een afnemen van het aantal inwoners.

Gemeentelijke en andere prognoses

Het CBS/PBL en het ministerie VROM (Primos) laten ook bevolkingsprognoses op gemeentelijk niveau maken. We hebben de uitkomsten van deze prognoses vergeleken met de gemeentelijke berekeningen. Het totaal aantal inwoners in deze prognoses ontloopt elkaar niet veel. De CBS-prognose komt een paar duizend mensen hoger uit, de Primos een paar duizend lager dan de hoofdvariant uit de gemeentelijke prognose. Naar leeftijdsopbouw zijn er grotere verschillen. De CBS-prognose voor Nijmegen geeft een duidelijk sterkere vergrijzing aan dan de gemeentelijke en Primos-prognose.

1 Inleiding

Waarom maken we een bevolkingsprognose?

Veranderingen in omvang en samenstelling van de bevolking hebben invloed op allerlei gemeentelijke beleidsvelden:

- Veranderingen in aantal en woonwijk van kinderen heeft effecten op de vraag naar onderwijs, naar jeugdvoorzieningen, op het gebied van sport etc.
- Toename van het aantal ouderen (in bepaalde delen van de stad) gaat samen met toename aan zorgvraag (b.v. Wet Maatschappelijke Opvang), gebruik van gezondheidsvoorzieningen en andere voorzieningen voor ouderen.
- Veranderingen in samenstelling van de beroepsbevolking (zoals een steeds groter aandeel van oudere werknemers) tellen door in de stedelijke economie.
- Om voor alle inwoners goede huisvestingsmogelijkheden te kunnen bieden is zicht op de toekomstige huishoudensontwikkelingen belangrijk

Daarom bestaat er binnen de gemeente behoefte aan inzicht in toekomstige bevolkingsontwikkelingen. De laatste jaren wordt er veel gesproken over groei versus krimp van de bevolking en de effecten daarvan op beleid. Deze maatschappelijke discussie maakt de behoefte aan inzicht in de gemeentelijke ontwikkelingen nog groter.

Bestaat een “autonome” bevolkingsontwikkeling en een “autonome” prognose?

De redenen waarom behoefte bestaat aan gegevens over de toekomstige bevolking zijn duidelijk. Maar is het ook mogelijk een eenduidig antwoord te geven op de vraag hoe die bevolking er uit zal zien?

Eigenlijk niet. Het is niet zo dat de bevolking van een stad een eigen, zelfstandige, onafhankelijke ontwikkeling doormaakt. Of de bevolking groeit of krimpt, hoe veranderingen in leeftijdsopbouw zijn wordt deels bepaald door de uitgangssituatie, de kenmerken van de mensen die nu in de gemeente wonen. Maar ook andere ontwikkelingen hebben grote invloed. Daarbij kun je denken aan (veranderingen in) de aantrekkingskracht van de opleidingsinstellingen in Nijmegen, de economische situatie in onze regio en in Nederland als geheel, veranderingen op wereldschaal (wel of niet toestroom van asielzoekers/vluchtelingen) en politieke beslissingen (worden woningen in gemeente a, b of c gebouwd).

Daarnaast geldt dat individuele personen en huishoudens vaak meer dan één optie hebben bij “demografische beslissingen”. Zo kan iemand die van verder weg in (de regio) Nijmegen komt werken in de stad komen wonen, kiezen voor een van de gemeenten in de regio of over langere afstand gaan forenzen, afhankelijk van het woningaanbod, de aantrekkelijkheid van woonmilieus en zijn persoonlijke omstandigheden. Bij een vergelijkbare behoefte zijn daarom meerdere bevolkingsontwikkelingen mogelijk.

Welke relatie bestaat er tussen woningbouwplanning en verwachte bevolkingsontwikkeling?

Woningbouw en bevolkingsontwikkeling verhouden zich tot elkaar in een soort kip-ei-relatie. Zonder woningbouw is er weinig ruimte voor bevolkingsgroei, andersom maakt verwachte bevolkingsgroei dat (meer) woningbouw nodig is.

Woningbouw heeft daardoor een element van “selffulfilling prophecy” in zich. Bouw je niet, dan zal de bevolking niet of beperkt toenemen, bouw je wel dan *kan* de bevolking wel groeien. Dat woningbouw altijd tot bevolkinggroei leidt is echter niet waar:

- De vergrijzing en de, steeds langzamer voortgaande, huishoudensverduunning zorgen ervoor dat we voor het huisvesten van een bevolking van dezelfde omvang steeds meer woningen nodig hebben
- Extra woningen geven ruimte om belangstelling vanuit de eigen gemeente of van buiten op te vangen. Maar als die belangstelling er niet is, b.v. omdat een regio economisch niet aantrekkelijk is, zal alleen woningbouw niet tot meer bewoners leiden.

Zijn uitkomsten van bevolkingsprognoses hard?

Een bevolkingsprognose is gebaseerd op een samenstelsel van aannames die stuk voor stuk anders kunnen uitpakken. Dat maakt dat de uitkomsten van bevolkingsprognoses per definitie niet hard zijn. Daarom kijken we in de Demografische Verkenning naast het hoofdscenario ook naar een variant van de toekomstige ontwikkelingen waarin aangepaste aannames zijn verwerkt. Zo proberen we de bandbreedte van bevolkingsontwikkelingen in beeld te brengen.

Waarom maken we een eigen gemeentelijke prognose als er ook al landelijke prognoses zijn die op gemeentelijk niveau uitkomsten geven?

In Nederland zijn er twee gerenommeerde landelijke prognoses (regionale prognose van het CBS/PLB en de Primosprognose van VROM/ABF) die uitkomsten geven over bevolkingsontwikkeling op gemeentelijk niveau. Waarom maken we in Nijmegen dan ook nog een eigen prognose?

- De uitkomsten van de twee prognoses kunnen nogal van elkaar verschillen. Om de uitkomsten van deze prognoses te waarderen is eigen inzicht in bevolkingsontwikkelingen nodig.
- Zowel Primos als CBS geeft één uitkomst per gemeente. Juist omdat bevolkingsontwikkeling met veel onzekerheden omgeven is willen we graag varianten kunnen bekijken.
- De informatiebehoefte stopt niet op het niveau van de gemeente als totaliteit. We willen vaak ook inzicht op niveau van wijken of stadsdelen. Het meest duidelijk speelt dat in Nijmegen-Noord. De gemeentelijke bevolkingsprognose wordt gebruikt als uitgangspunt voor de jaarlijks opgestelde Waalsprongmonitor, waarin de toekomstige bevolkingsontwikkeling in dit stadsdeel verkend wordt. Voor andere stadsdelen/wijken wordt wanneer daar specifieke vragen over zijn beroep gedaan op het materiaal uit de bevolkingsprognose.

Wat komt er in dit rapport aan de orde?

In hoofdstuk 2 kijken we naar demografische ontwikkelingen in Nijmegen in het verleden en typeren we de huidige situatie.

In de hoofdstukken 3 en 4 komen de resultaten van de gemeentelijke prognose aan de orde. In hoofdstuk 3 de aannames die ten grondslag liggen aan de vooruitberekeningen en de uitkomsten op hoofdlijnen. In hoofdstuk 4 zoomen we in op groei en krimp: hoe verhoudt de situatie in Nijmegen zich tot die in (andere delen van) Nederland, lopen ontwikkelingen in verschillende stadsdelen of leeftijdsgroepen uit elkaar?

Tenslotte vergelijken we in hoofdstuk 5 de Nijmeegse uitkomsten van de landelijke prognoses met die van de gemeentelijke prognose.

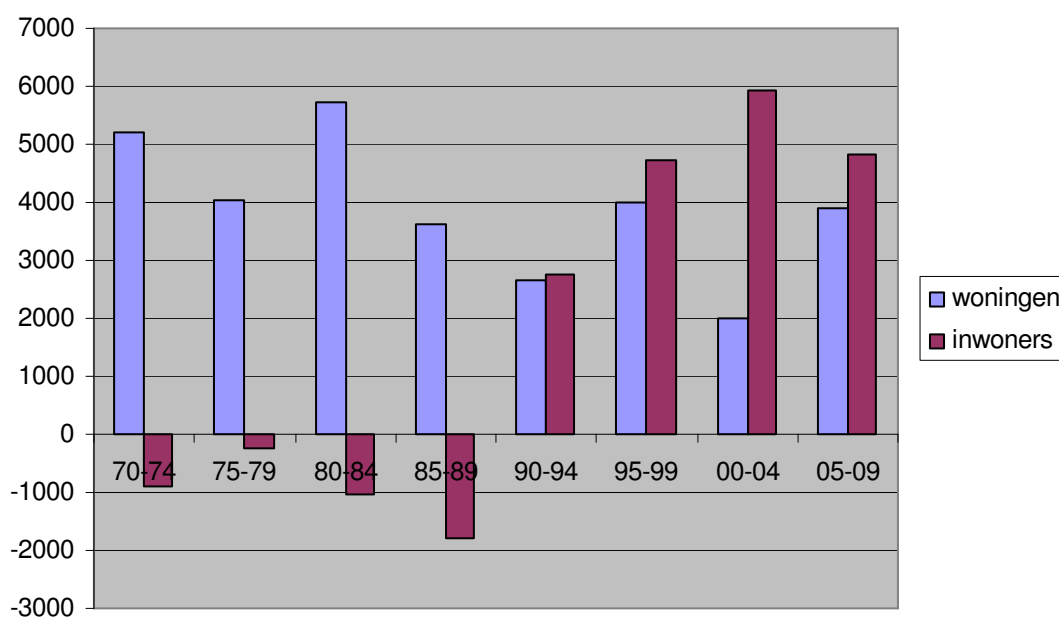
4 - Inleiding

2 Demografische ontwikkelingen tot 2009/2010

2.1 Omvang van de Nijmeegse bevolking

Sinds 1990 toename aantal inwoners

Tussen 1970 en 1990 lag het inwoneraantal van Nijmegen steeds rond de 145.000. Vanaf 1990 begon het inwonerscijfer te groeien, via 147.561 in 1995, 152.286 in 2000, 158.215 in 2005 naar 163.036 op 1 januari 2010.

Figuur 1 Ontwikkeling in omvang per 5-jaarsperiode, inwoners en woningen

Zoals in Figuur 1 te zien is nam de woningvoorraad in de jaren 1970-1990 flink toe, terwijl het inwoneraantal licht daalde. De (iets kleinere) groei van de woningvoorraad in de jaren 1990-20089 ging daarentegen gepaard met een behoorlijke bevolkingstoename. Dat laat zien dat, hoewel woningvoorraad een belangrijke factor is voor groei of krimp van de bevolking, er ook andere processen een rol spelen.

Processen van invloed op omvang bevolking

De omvang van de bevolking wordt bepaald door een aantal factoren:

- Geboorte
In Nijmegen worden jaarlijks 1600-1700 kinderen geboren
- Sterfte
Het aantal sterfgevallen is in Nijmegen altijd lager (1200-1400). Daardoor heeft Nijmegen een geboorteoverschot.
- Migratie
In de jaren '70 en '80 kende Nijmegen een vertrekoverschot. Tegenwoordig liggen vesti-

ging en vertrek vaak in dezelfde grootteorde: rond de 10.000 mensen. Soms heeft Nijmegen daarbij een vertrekoverschot, soms een vestigingsoverschot. De verhuisbewegingen worden sterk beïnvloed door de populariteit van de onderwijsinstellingen in Nijmegen en door ontwikkelingen op de woningmarkt. De laatste 10 jaar is het aantal studenten dat aan de Radboud Universiteit of de HAN studeert sterk gegroeid. Daardoor nam ook het aantal studenten dat in Nijmegen kwam wonen toe.

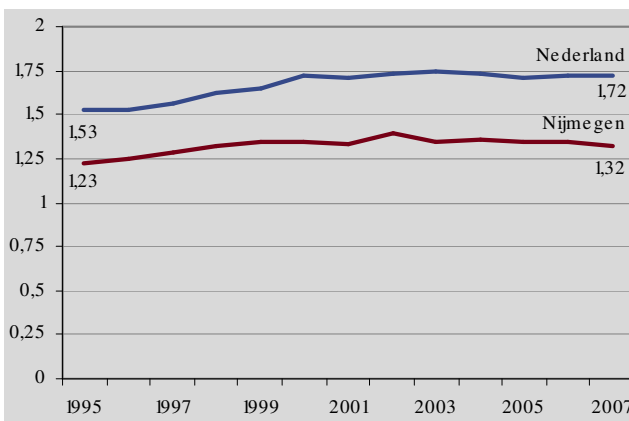
Op de woningmarkt is de omvang van de woningbouw, zowel in Nijmegen zelf als in de omliggende gemeente, van invloed op de verhuisstromen.

- Verandering in gemeentegrens

De toevoeging van Lent aan Nijmegen zorgde in de 2^e helft van de jaren '90 voor een groei van het inwoneraantal met ongeveer 3000 mensen (en een groei van de woningvoorraad met ongeveer 1100).

Laag geboortecijfer

In Nijmegen worden ieder jaar ongeveer 1.600-1.700 kinderen geboren. Dat is een erg laag cijfer wanneer je het relateert aan het aantal vrouwen in de vruchtbare leeftijd dat in Nijmegen woont. Het totaal vruchtbaarheidscijfer¹ in Nijmegen ligt net boven de 1,3, terwijl het voor Nederland als geheel 1,7 is. Alleen andere studentensteden (Leiden, Maastricht, Groningen) hebben vergelijkbaar lage geboortecijfers.

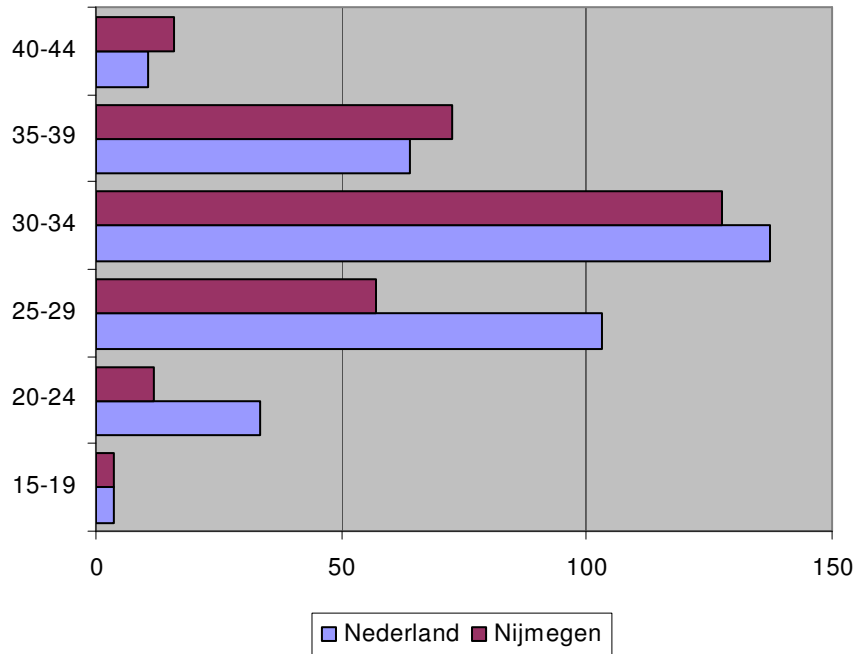

Figuur 2 Totaal vruchtbaarheidscijfer Nijmegen en Nederland

Bron: Gemeentelijke Basis Administratie en CBS

Halverwege de jaren '90 was het geboortecijfer lager dan nu. Zowel in Nederland als in Nijmegen is dit cijfer sindsdien wat gestegen. Het verschil tussen Nijmegen en Nederland is iets groter geworden.

¹ Gemiddeld aantal kinderen dat een vrouw zou krijgen wanneer de in een bepaald jaar waargenomen vruchtbaarheid per leeftijdsjaar haar hele leven zou gelden.

Figuur 3 Aantal geboortes per 1000 vrouwen in leeftijdsklasse, 2008

Voorals de Nijmeegse vrouwen tot 30 jaar krijgen relatief weinig kinderen. Bij deze jonge vrouwen zijn er veel die nog een opleiding volgen of die, hoog opgeleid, pas kort aan het werk zijn. Oudere vrouwen (35+) in Nijmegen krijgen in verhouding tot het Nederlandse gemiddelde wat meer kinderen.

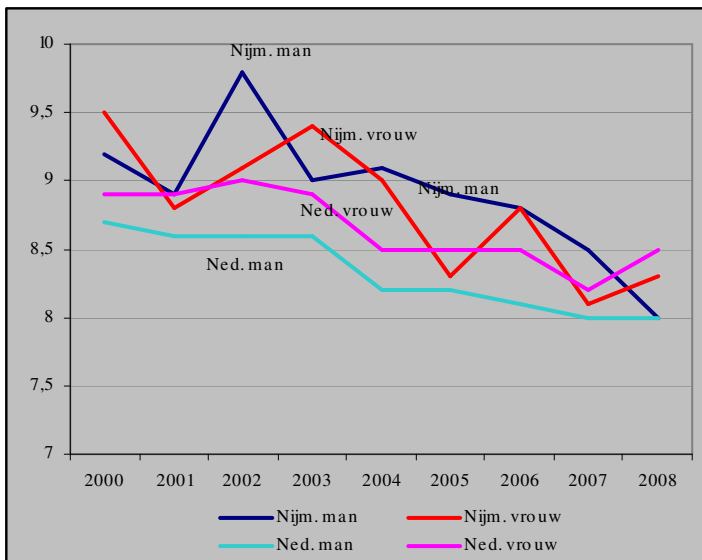
Sterftecijfer daalt

Sinds een jaar of acht daalt het aantal sterfgevallen in Nijmegen. In 2000 stierven er bijna 1.400 Nijmegenaren, in 2008 waren dat er 200 minder. De daling in de sterftecijfers is een ontwikkeling die ook landelijk te zien is. Door het uitblijven van grote koude- en griepgolven tussen 2000 en 2008 is het aantal sterfgevallen, vooral onder ouderen, laag.

Het gestandaardiseerde² sterftecijfer voor vrouwen ligt in Nijmegen rond het landelijk gemiddelde, en daalt ook mee in het landelijke tempo.

Het sterftecijfer voor mannen daalt ook in het landelijk tempo, maar ligt al die jaren, op tamelijk constante afstand, boven het landelijk gemiddelde. Alleen het laatste jaar, 2008, ligt de sterfte van mannen op het Nederlandse niveau

² In het gestandaardiseerd sterftecijfer worden effecten van verschillen in leeftijdsopbouw verrekend

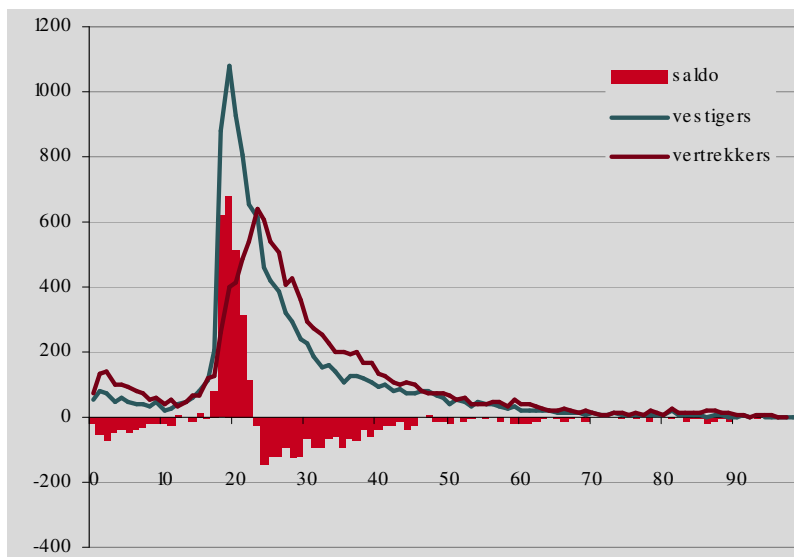
Figuur 4 Gestandaardiseerd sterftecijfer per 1000 inwoners, Nijmegen en Nederland

Bron: CBS

Invloed onderwijsfunctie op verhuispatroon

Jaarlijks verhuizen rond de 10.000 mensen naar Nijmegen. De helft daarvan is rond de 20. Dat zijn vooral mensen die naar Nijmegen komen om daar een opleiding te volgen.

Een bijna even grote groep vertrekt jaarlijks uit Nijmegen. Bij deze groep ligt het zwaartepunt rond de 30 jaar. Onder hen veel mensen die na hun opleiding uit Nijmegen vertrekken om elders te gaan wonen of werken.

Figuur 5 Vestiging, vertrek en migratiesaldo in 2008 naar leeftijd

Bron: Gemeentelijke Basis Administratie

De laatste 10 jaar is het aantal mensen dat zich in Nijmegen vestigt steeds toegenomen, van ongeveer 8.500 in 1999 tot ruim 11.000 in 2009. Die toename is ook voor een belangrijk deel te plaatsen bij de leeftijdsklasse rond de 20 jaar.

Steeds minder mensen per huishouden

De toename van het aantal woningen de laatste 40 jaar is groter geweest dan de groei van het aantal inwoners. Er was sprake van huishoudensverdunding: het gemiddeld aantal leden per huishouden neemt af. Vanaf de jaren '60, '70 was dat het geval doordat het aantal kinderen per gezin terugliep. Niet meer grote gezinnen met minimaal 4 kinderen waren de doorsnee, maar gezinnen met 2 of 3 kinderen. Maar ook veroudering van de bevolking zorgt voor gezinsverdunding. Ouderen wonen veel vaker alleen of met z'n tweeën dan jongere mensen.

Vervuiling in bevolkingsbestand

De groei van de bevolking zoals die uit de Gemeentelijke BasisAdministratie blijkt is iets geflatteerd. De laatste paar jaar is het aantal buitenlandse studenten dat naar Nijmegen komt om hier gedurende korte tijd te studeren flink toegenomen. Deze studenten schrijven zich vaak wel in bij de burgerlijke stand, maar niet meer uit. Naar schatting gaat het (in 2009) om ongeveer 1000 studenten die ingeschreven staan op complexen van de SSHN maar daar niet meer wonen.

Voor het totaalbeeld van de inwoners in Nijmegen is het effect van deze vervuiling (nog) relatief beperkt. In sommige wijken (Galgenveld, Groenewoud, Lent), waar door SSHN veel buitenlandse studenten worden geplaatst, kan de vertekening echter al behoorlijk groot worden.

2.2 Leeftijdsopbouw van de Nijmeegse bevolking

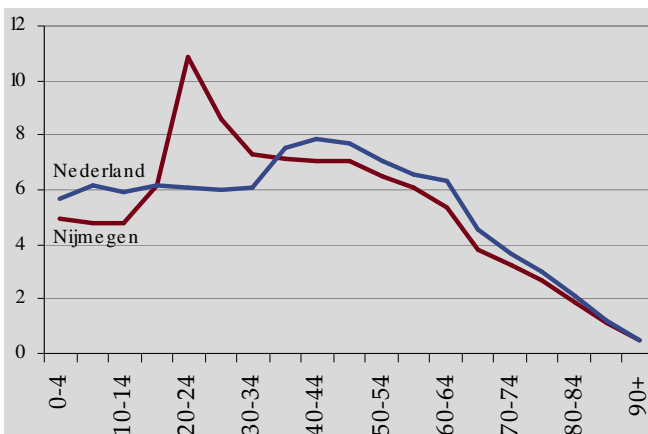
Twee belangrijke groepen

Twee groepen hebben een sterke invloed op (veranderingen in) de leeftijdsopbouw van de Nijmeegse bevolking:

- De twintigers, die als gevolg van de onderwijsfunctie van Nijmegen sterk in de stad vertegenwoordigd zijn
- De grote geboortegeneraties uit de naoorlogse jaren. De leeftijdsklasse waarin zij zitten neemt steeds een belangrijk aandeel in de bevolking in.

Permanente piek in leeftijdsopbouw: veel twintigers

De Radboud Universiteit en de Hogeschool Arnhem Nijmegen trekken veel jongeren naar Nijmegen. Vergelijken met de Nederlandse bevolking wonen er hier veel twintigers: 11% van de bevolking is tussen de 20 en 24 (landelijk 6%), 9% tussen de 25 en 30 (landelijk 6%).

Figuur 6 Leeftijdsopbouw Nijmegen en Nederland, 1-1-2009

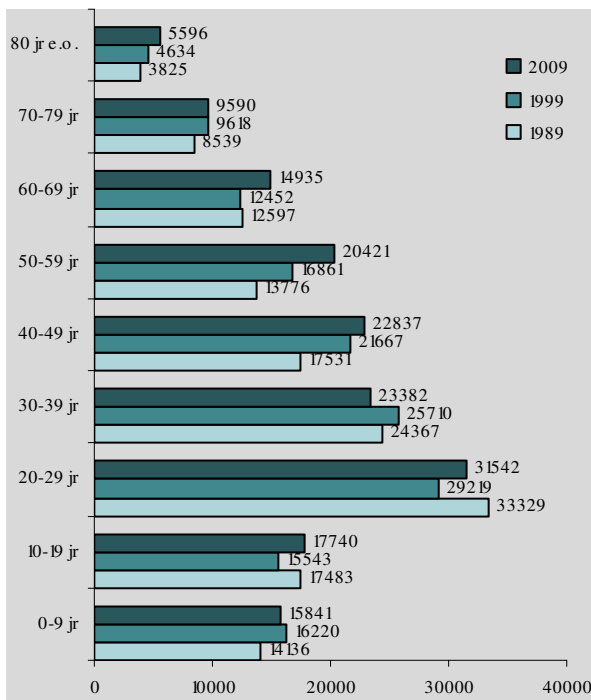
Bron: Gemeentelijke Basis Administratie en CBS

Er zijn vooral veel vrouwen in deze leeftijdsklasse, omdat aan de Nijmeegse opleidingen duidelijk meer vrouwen dan mannen studeren. Ook andere steden met een opleidingsfunctie hebben relatief veel twintigers binnen hun bevolking.

Jeugdigen (tussen de 0 en 14 jaar) en mensen vanaf 35 jaar wonen er in Nijmegen juist wat minder dan gemiddeld.

Bewegende piek in leeftijdsopbouw: de naoorlogse geboortegolf

De geboortegeneraties uit de jaren 1945-1960/1970 zijn erg groot. Ieder keer wanneer deze groep een nieuwe leeftijdsklasse binnenschuift neemt die flink toe. Het omgekeerde effect zie je bij de geboortegeneraties uit de jaren '70. In enkele jaren tijd halveerden de geboortecijfers in Nijmegen. Wanneer deze groep een bepaalde leeftijdsklasse bereikt zakt het aantal mensen in die categorie. De afgelopen 20 jaar zijn de mensen uit de grote geboortegeneraties van na 1945 de middelbare leeftijdsklassen ingeschoven. In eerste instantie, in de jaren '90 uitte zich dat in een groei van het aantal veertigers en vijftigers. De laatste 10 jaar zit de groei vooral bij de vijftigers en zestigers. Daar tegenover staat de afname van de leeftijdsklasse waar de geboortegeneratie uit jaren '70 zich bevindt: tussen 1989 en 1999 zakt het aantal twintigers. Tussen 1999 en 2009 neemt het aantal dertigers af.

Figuur 7 Leeftijdsopbouw Nijmegen, 1989, 1999 en 2009

Bron: Gemeentelijke Basis Administratie

3 Bevolkingsprognoses

3.1 Aannames en uitgangspunten

Om een schatting van de toekomstige bevolking te kunnen maken moet je op allerlei terreinen aannames doen: hoe zal de woningbouw zijn, hoe het verhuispatroon, zal het vruchtbaarheidsniveau stijgen of dalen etc. Deze aannames zijn bepalend voor de uitkomsten van de prognose, bij andere aannames, andere uitkomsten. In principe kun je zo een enorme variëteit aan vooruitberekeningen maken.

In deze paragraaf geven we aan welke aannames we hebben gedaan, en met welke variaties we rekening gehouden hebben.

Woningbouwprogramma: Woonvisie

Ontwikkelingen in de woningvoorraad hebben invloed op vestiging in, en vooral vertrek uit Nijmegen. Daarbij zou je eigenlijk niet alleen moeten kijken naar de veranderingen in Nijmegen zelf, maar ook naar ontwikkelingen in de regio. Om praktische redenen beperken we ons tot de woningbouw in Nijmegen.

Uitgangspunt daarbij is het voornemen in de Nijmeegse Woonvisie om in de periode 2009-2020 13.000 woningen te (laten) bouwen. De uitbreiding van de woningvoorraad is iets kleiner, omdat tegelijkertijd sloop van ongeveer 1000 woningen wordt voorzien. Voor de periode 2020-2025 gaan we uit van de bouw van nog eens 2500 woningen.

De omvang van de opgave uit de Woonvisie is bepaald op grond van een "Socrates-analyse". In deze analyse wordt de regionale bevolkingsontwikkeling (Primos-prognose) gecombineerd met de aantrekkingskracht van de in de regio aanwezige woonmilieus. De benodigde uitbreiding van de woningvoorraad wordt zo over de gemeenten in de regio verdeeld.

Ter vergelijking: de Stadsregio heeft berekend, op basis van CBS-prognoses, dat er in totaal tussen 2010 en 2020 24.000 woningen in de Stadsregio gebouwd moeten worden, met een zwaartepunt in de Vinex-locaties.

Naast de "hoofdprognose" hebben we ook een "variant" doorgerekend met een kleiner woningbouwprogramma. Wat gebeurt er als er minder woningen in Nijmegen gebouwd worden, als gevolg van de economische crisis of als de woningbouwopgave anders over de gemeenten en regio's wordt verdeeld. Hoeveel woningen minder (een kwart, de helft??) is niet goed te beargumenteren. Er zijn in principe vele varianten mogelijk. De variant die we hebben doorgerekend gaat uit van 8000 nieuwbouwwoningen tot en met 2020.

Het woningbouwprogramma in Nijmegen beslaat veel meer woningen tot 2020 dan 13.000. Om 13.000 woningen te realiseren heb je meer plannen nodig: er zijn immers altijd plannen die uiteindelijk niet uitgevoerd zullen worden.

Het inperken van alle plannen tot de door te rekenen aantallen van 13.000 of 8.000 levert voor de prognose van Nijmegen als geheel geen problemen op. Wil je echter ook zicht krijgen op bevolkingsontwikkelingen in delen van de stad dan zijn ook hier weer vele varianten mogelijk: ga je ervan uit dat het beperken van de plannen tot het bedoelde aantal evenredig in alle wijken plaats heeft? Of neem je aan dat de plannen in de Waalsprong volledig worden uitgevoerd en de reductie dus volledig in de bestaande stad zal zijn? In de Waalsprong-monitor, waarin speciaal op de toekomstige bevolkingsontwikkeling van Nijmegen-Noord wordt ingegaan, bekijken we verschillende toekomstvarianten.

Vruchtbaarheidsniveau gaat iets meer richting Nederlands gemiddelde

Nijmegen kenmerkt zich al jaren lang door een heel laag geboortecijfer. Dit komt vooral omdat er onder de jonge vrouwen in Nijmegen heel veel zijn die studeren of kort geleden afgestudeerd zijn en aan het begin van een carrière staan. Deze groep vrouwen krijgt, in vergelijking tot het landelijk gemiddelde, weinig kinderen. O. a. vanwege de gespannen woningmarkt in Nijmegen is er, rond het moment dat deze groep wel kinderen zou kunnen krijgen, een verhuisstroom de stad uit.

Met de ontwikkeling van de Waalsprong komt er in Nijmegen meer ruimte voor deze groep Nijmegenaren. Daarom wordt er in de aannames vanuit gegaan dat het vruchtbaarheidsniveau in Nijmegen weliswaar flink onder het Nederlandse niveau blijft, maar toch iets zal stijgen.

Buitenlandsmigratiesaldo rond 0

Rond de eeuwwisseling was er, in Nijmegen en in Nederland, sprake van forse vestigingsoverschotten met het buitenland, o.a. in verband met de komst van vluchtelingen naar Nederland.

Nu is er echter al een aantal jaren min of meer sprake van een evenwicht tussen vestiging en vertrek. Zeker wanneer je rekening houdt met de niet onaanzienlijke groep die wordt uitgeschreven uit de gemeentelijke basisadministratie met "bestemming onbekend". In praktijk zal dit vaak vertrek naar het buitenland betreffen.

Ook voor de toekomst wordt in de prognose een migratiesaldo rond 0 aangehouden.

Sterfjepatroon volgt landelijke ontwikkeling

In de prognose hebben we de toekomstige sterftetekansen zoals het CBS die landelijk voorspelt overgenomen, met een kleine bijstelling naar boven in verband met de in vergelijking tot Nederland wat hogere Nijmeegse sterftecijfers.

De gehanteerde cijfers geven een nog een aantal jaar doordalende sterftetekans te zien.

Aantal onzelfstandig wonende huishoudens zal afnemen

In Nijmegen wonen veel zogenaamde "onzelfstandige huishoudens", in praktijk meestal kamerbewoners. Onder hen zijn veel studenten, die voor dat moment ook geen andere woonsituatie ambiëren. Maar ook een substantieel deel van de kamerbewoners is uit- of afgestudeerd, werkend, werkzoekend. Vooral binnen deze groep is er vaak sprake van een urgente verhuishwens. Eigenlijk zouden ze al anders, in een zelfstandige woning willen wonen. Door de krapte op de woningmarkt komen zij daar niet aan toe.

We veronderstellen dat door de woningbouw van de komende 10 jaar de krapte voor een (belangrijk) deel zal verdwijnen waardoor onzelfstandige huishoudens door kunnen stromen naar zelfstandige woningen.

Voor de bevolkingsprognose heeft dit tot effect dat nieuwe woningen bezet worden door al in de stad aanwezige bewoners en dus geen ruimte bieden voor nieuwe vestigers.

3.2 Prognose in twee scenario's

Twee scenario's

De berekeningen naar de toekomstige bevolking van Nijmegen is zoals al aangegeven in twee scenario's uitgevoerd. In het "hoofdscenario" rekenen we met een woningbouw zoals ten doel gesteld in de Woonvisie, 13.000 woningen in de jaren 2009-2020. In de "variant" gaan we uit van een woningbouw in die periode die 5.000 woningen lager ligt.

Ontwikkelingen in omvang bevolking

In beide scenario's zal de Nijmeegse bevolking groeien.

	hoofdscenario		beperkte variant	
	inwoners	woningen	inwoners	woningen
2009	161884	70000	161884	70000
2015	170500	75750	166000	73500
2020	177500	81000	169500	76500
2025	181500	84750	172500	79000

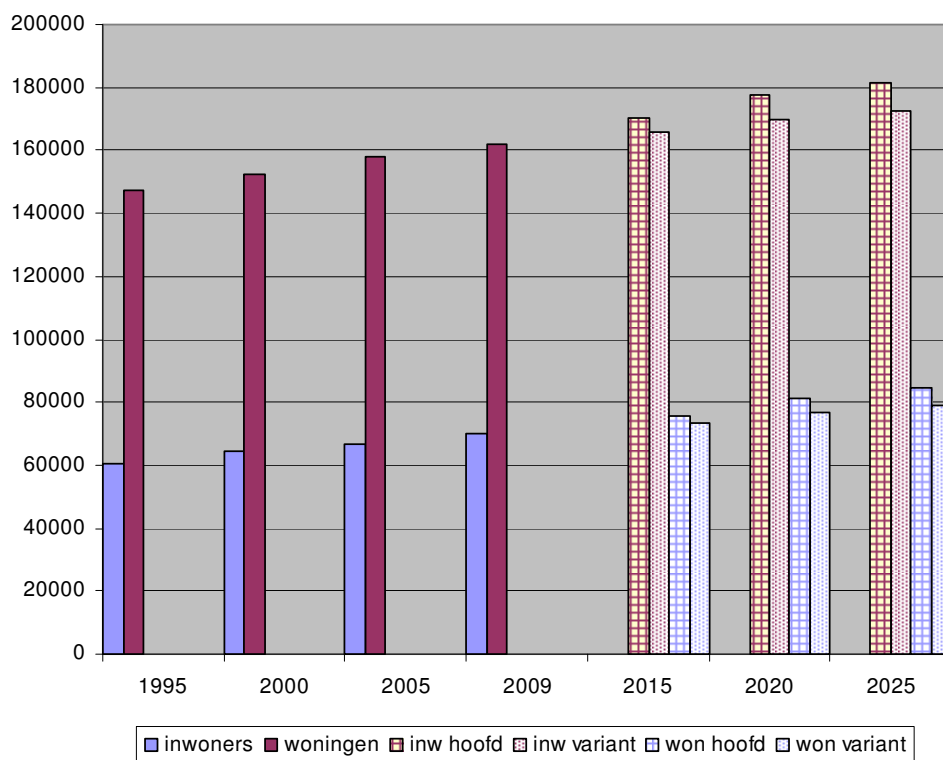
Figuur 8 Aantal inwoners en woningen in twee scenario's

Vanzelfsprekend komt in het hoofdscenario, met een hogere woningbouw, het inwonertal ook op een hoger niveau te liggen dan in de variant, met een beperkter bouwprogramma.

In 2020 voorzien de uitkomsten een inwonercijfer van 169.500 (beperkte variant) tot 177.500 (hoofdscenario). In 2025 zijn de geschatte inwonerscijfers resp. 172.500 en 181.500.

Het verschil in inwoneraantal tussen de twee scenario's is kleiner dan het verschil in woningen vermenigvuldigd met de gemiddelde woningbezetting. Dat komt omdat, bij een wat lagere woningbouwproductie, ook andere voor bevolkingsontwikkeling sturende processen ook anders kunnen lopen. Het belangrijkste verschil is dat kamerbewoners en starters, door een wat kleiner aanbod, wat later zelfstandig zullen gaan wonen. Daardoor wordt in een scenario met minder woningbouw de woningbezetting een fractie hoger.

In vergelijking tot de bevolkingsontwikkeling in de afgelopen 15 jaar betekenen de uitkomsten een voortzetting van de bestaande ontwikkeling. Ook in die periode was er sprake van een toename van woningen en inwoners.

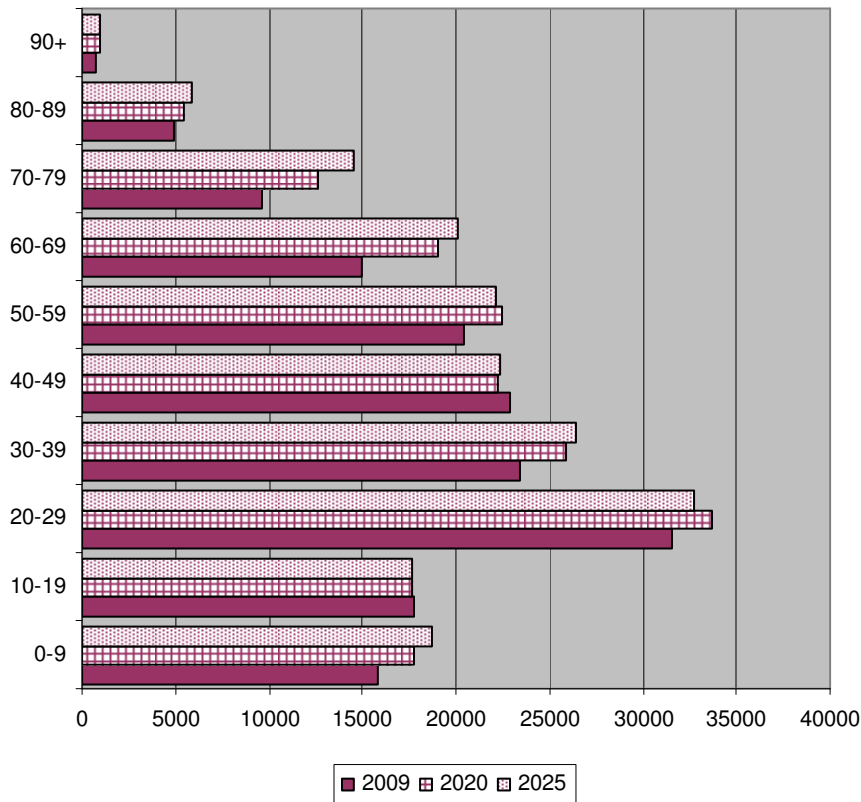

Figuur 9 Bevolkings- en woningvoorraadontwikkeling Nijmegen, verleden en toekomst

Ontwikkelingen in leeftijdsopbouw

In de ontwikkelingen per leeftijdsgroep zijn de effecten van het ouder worden van de grote geboortegeneraties uit 1945-1960/1970 goed te herkennen in het hoofdscenario: vooral de leeftijdsklassen 60-69 en 70-79 gaan flink in omvang toenemen.

Daarnaast zie je een kleinere groei van de groep 30-ers en kinderen. De groep veertigers, die stammen uit relatief kleine geboortegeneraties, neemt in omvang juist iets af.

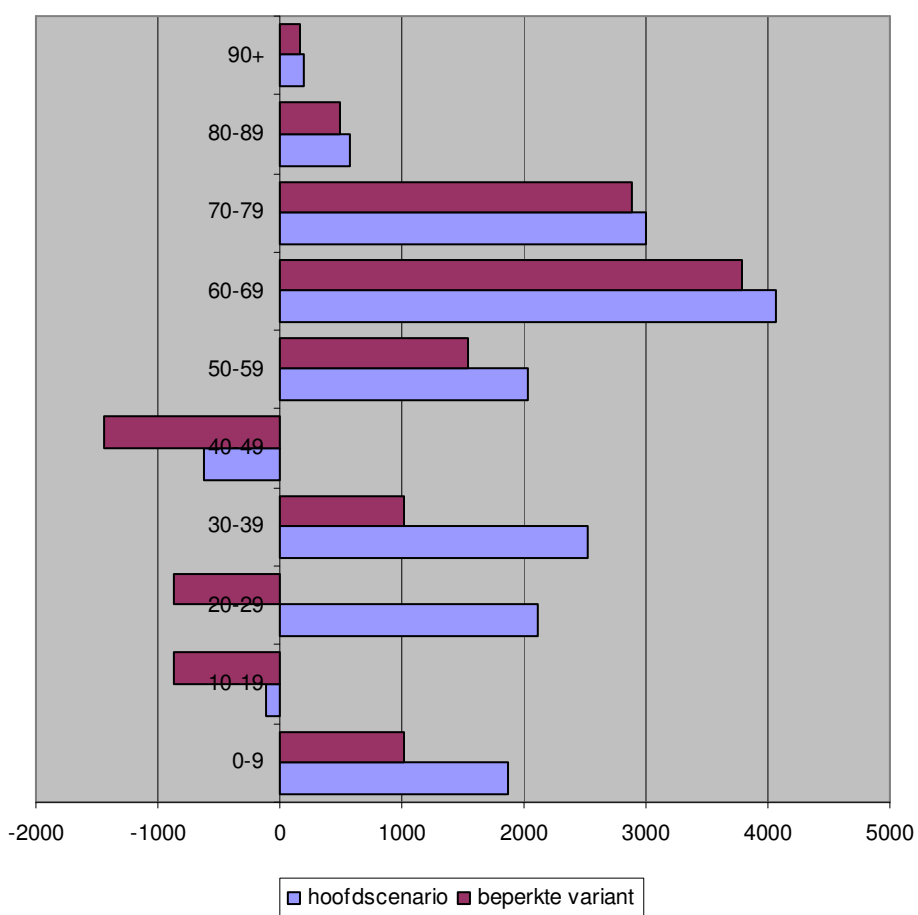
Figuur 10 Ontwikkeling per leeftijdsgroep in hoofdscenario

In het scenario met de beperkte bouwvariant verschilt de ontwikkeling van de oudere leeftijdsklassen hier niet veel van: meer of minder woningbouw heeft weinig effect op de omvang van deze groep.

In de jongere leeftijdsklassen zie je een groter verschil. Voor alle leeftijdsklassen onder de 50 zie je in de beperkte variant een afname of veel minder sterke groei dan in het hoofdscenario. Het verschil is het grootst bij de groep twintigers en dertigers.

	2009	2020	
		hoofdscenario	variant
0-9	15841	17750	16750
10-19	17740	17750	16750
20-29	31542	33750	30750
30-39	23382	26000	24500
40-49	22837	22250	21500
50-59	20421	22500	22000
60-69	14935	19000	18750
70-79	9590	12500	12500
80-89	4870	5500	5250
90+	726	900	900
	161884	177500	169500

Figuur 11 Bevolkingsomvang naar leeftijdsklasse, 2020, hoofdscenario en variant

Figuur 12 Toe- en afname per leeftijdsgroep tussen 2009 en 2020, in absolute cijfers, hoofdscenario en beperkte variant

4 Groei en krimp

4.1 Inleiding

Twee thema's hebben de afgelopen jaren bij bevolkingsprognoses veel aandacht gekregen: de omslag van groei naar krimp en de vergrijzing.

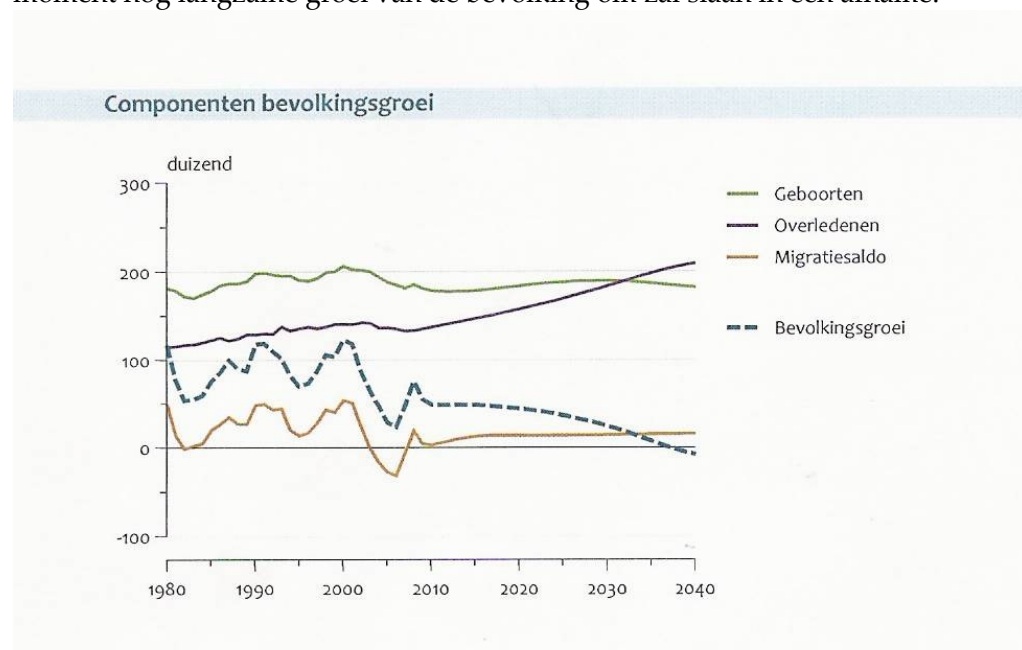
Meer dan 50 jaar is Nederland sterk gegroeid in inwoneraantal. Een groei die in eerste instantie gevoed werd door hoge geboortecijfers, en later door behoorlijke migratieoverschotten. Nu komt het einde van deze groei in zicht. De geboorteaantallen zijn lager geworden, de immigratiestromen liggen niet meer op een constant hoog niveau.

Samenhangend hiermee speelt het onderwerp vergrijzing. De geboortegeneraties uit de jaren 50 en '60, de grootste die Nederland ooit gekend heeft, worden steeds ouder.

Wat betekenen de thema's groei en krimp en vergrijzing voor Nijmegen?

4.2 Verschillen in groei en krimp binnen Nederland

In de landelijke bevolkingsprognose van het CBS wordt voorzien dat rond 2035/2040 de tot dat moment nog langzame groei van de bevolking om zal slaan in een afname.

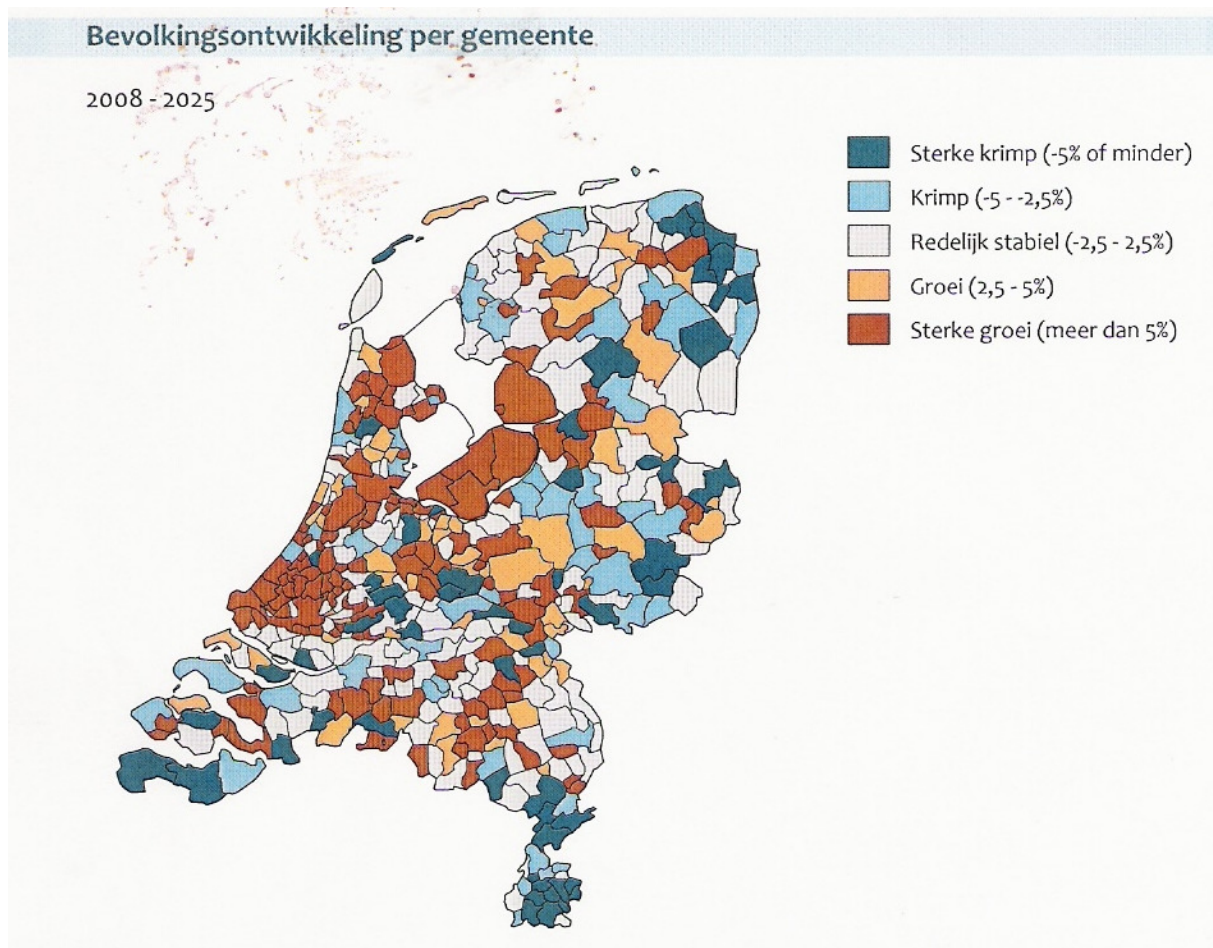
Figuur 13 Componenten bevolkingsgroei Nederland, Regionale Bevolkingsprognose 2009-2040, PLB/CBS

Als gevolg van het steeds grotere aantal ouderen zal het aantal sterfgevallen langzaam toe gaan nemen. Bij een stabiel aantal geboortes en klein positief migratiesaldo leidt dat uiteindelijk tot bevolkingsdaling.

Dit beeld voor heel Nederland varieert sterk van regio tot regio, gemeente tot gemeente. Er zijn gemeentes die de afgelopen jaren al te maken hebben gehad met bevolkingsafname. Dit is vooral het geval in gemeentes in perifere gebieden van Nederland als Zuid-Limburg en Noord-Oost Groningen.

Voor de jaren tot 2025 zal dit patroon blijven bestaan, en zich zelfs nog uitbreiden. In Limburg, Groningen, Zeeland en Oost-Gelderland en –Overijssel zullen veel gemeentes terug gaan lopen in inwoneraantal. In totaal verwacht het CBS dat in een kwart van de Nederlandse gemeenten het inwonercijfer met minstens 2,5% gaat dalen.

Daar staat tegenover dat er ook gebieden zijn waar nog (forse) groei verwacht wordt. Dat zal vooral gebeuren in gebieden met een sterke economische structuur en/of een belangrijke opleidingsfunctie. Gebieden met een duidelijk groeikarakter uit de regionale CBS-prognose zijn de Randstad maar ook de Stadsregio Arnhem-Nijmegen en de Brabantse steden.

Figuur 14 Bevolkingsgroei per gemeente 2008-2025, Regionale Bevolkingsprognose 2009-2040, PLB/CBS

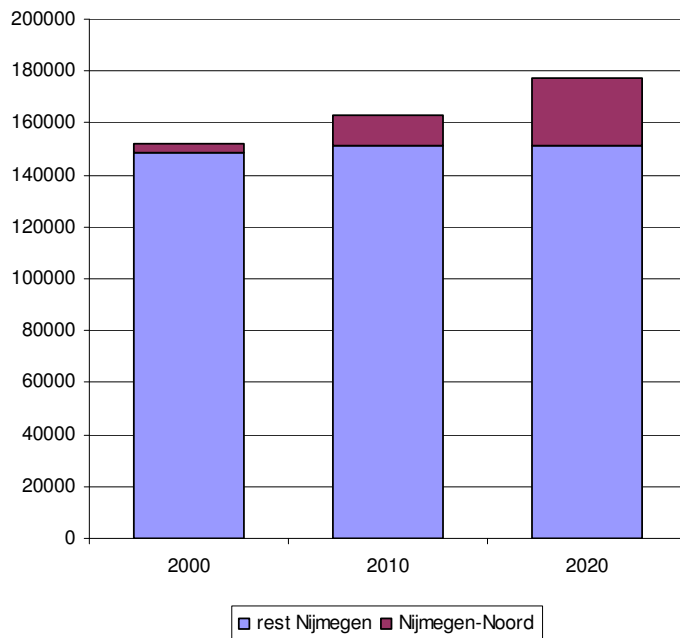
4.3 Verschillen in groei en krimp tussen stadsdelen in Nijmegen

Net zoals er in Nederland groei- en krimpregio's zijn zijn er binnen Nijmegen ook uiteenlopende ontwikkelingen in de verschillende stadsdelen en wijken.

De bevolking in de Waalsprong, de belangrijkste nieuwbouwlocatie van Nijmegen, zal daarbij de grootste groei doormaken. Omdat de verwachte bevolkingsontwikkeling daar veel invloed heeft op de aan te bieden voorzieningen in dit stadsdeel maakt de gemeente periodiek een inschatting van de op dat moment actuele verwachtingen over woningbouw en bevolkingsgroei in de Waalsprong. De meest recente van deze "Waalsprongmonitors" is van eind 2009.

Wanneer de bouwplanning zoals die eind 2009 geldt (9500 woningen tot 2025) gerealiseerd wordt, zal het inwoneraantal van Nijmegen-Noord groeien van ruim 11.000 naar naar verwachting 26.000 inwoners in 2020. Zal de woningbouwproductie lager zijn dan zal het aantal inwoners ook lager uitvallen.

Meer uitkomsten van de prognose voor Nijmegen-Noord zijn te vinden in de Waalsprongmonitor 2009.

Figuur 15 Inwoners Nijmegen 2000-2020

Het gebied ten zuiden van de Waal heeft niet zo'n duidelijk groeikarakter als Nijmegen-Noord. We verwachten dat in totaal het aantal inwoners in dit gedeelte van Nijmegen (nu 150.000) redelijk stabiel blijft.

Vooraf Lindenholt, en in wat mindere mate Dukenburg, zullen te maken krijgen met een teruggang van het aantal inwoners. In deze wijken zullen vergrijzing en gezinsverdunning zorgen voor een natuurlijke achteruitgang van het aantal bewoners. Nieuwbouw is er niet of tamelijk beperkt gepland, waardoor daar geen compenserende invloed van te verwachten is.

In de stadsdelen Oud-West en het Stadscentrum ligt daarentegen wel een toename van de bevolking in de lijn der verwachting: met het Waalfront en andere (etage) complexen zal hier nog een flinke bouwproductie gerealiseerd worden.

Op dit moment publiceren we, buiten de Waalsprongmonitor, geen wijk- of stadsdeelprognoses. Wanneer daar voor projecten of beleidsprocessen behoefte aan is, kunnen we het basismateriaal uit deze bevolkingsprognose daar wel als uitgangspunt voor gebruiken.

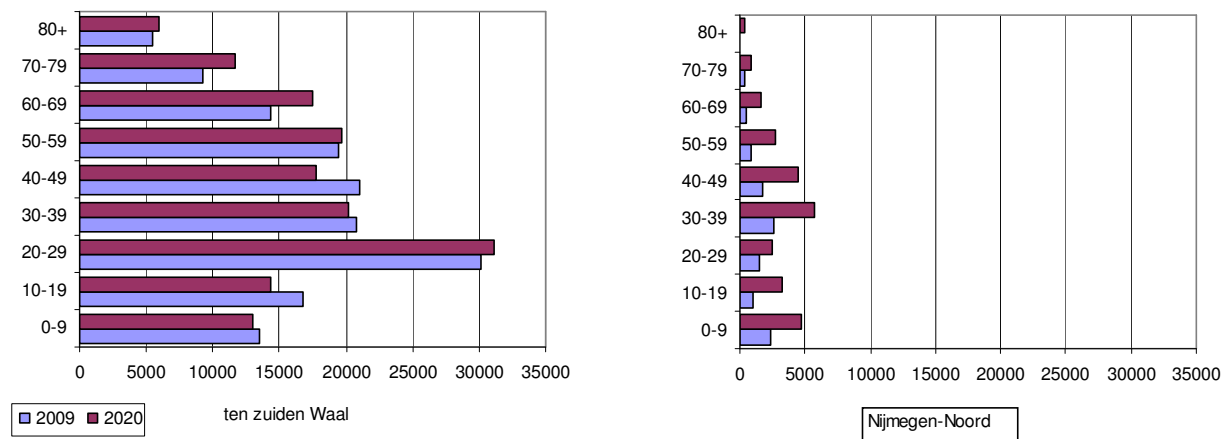
4.4 Leeftijdsklassen binnen Nijmegen

Zoals in paragraaf 3.2 al te zien was maken de verschillende leeftijdsklassen in Nijmegen de komende jaren een verschillende ontwikkeling door:

- Er zijn leeftijdsklassen die sterk in omvang toenemen: de 60-ers en 70-ers
- Andere leeftijdsklassen groeien ook, maar wat minder sterk: de kinderen, 20-ers, 30-ers en 50-ers

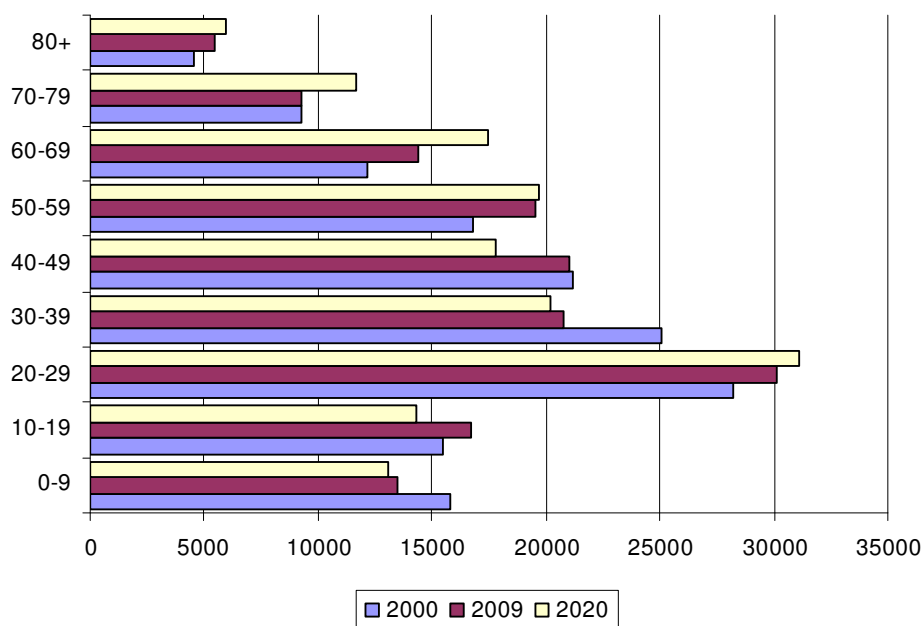
- Tenslotte zijn er leeftijdsklassen die stabiel in omvang blijven of zelfs iets afnemen: de 10-19-jarigen en de 40-ers.

Betrek je de woonlocatie binnen Nijmegen bij de vergelijking dan worden de verschillen soms groter. In Nijmegen-Noord maken alle leeftijdsklassen, ook die stedelijk gezien niet of nauwelijks groeien, een flinke toename door. Dat betekent dat afname in de rest van de stad extra hard doortikt.

Figuur 16 Bevolkingsontwikkeling naar leeftijd, Nijmegen-Noord en overig Nijmegen

Zo krijgt Nijmegen ten zuiden van de Waal de komende 10 jaar te maken met een (behoorlijke) terugloop in aantal kinderen, tieners en veertigers. De groep 50-ers, die in Nijmegen als geheel nog groeit, zal in het gebied ten zuiden van de Waal ongeveer gelijk van omvang blijven. Dit patroon is het logisch vervolg van de ontwikkeling die de laatste 10 jaar te zien is geweest in Nijmegen ten zuiden van de Waal:

Figuur 17 Bevolkingsontwikkeling per leeftijdsklasse, Nijmegen ten zuiden van Waal

- De groep kinderen is tussen 2000 en 2009 flink in omvang teruggelopen. Dat vertaalt zich voor de komende 10 jaar in een kleiner worden van de leeftijdsklassen 10-19. De afname van kinderen is in die periode naar verwachting minder groot dan de afgelopen tijd.
- Vanaf 2000 heeft zich een grote terugloop van het aantal dertigers voorgedaan. Deze ontwikkeling zal de komende 10 jaar bij de 40-ers te zien zijn. Het teruglopen van het aantal dertigers zal in de komende periode tot stilstand komen.
- De groei van de groepen 50-ers en 60-ers in de eerste 10 jaren van deze eeuw zet na 2010 door als toename van de leeftijdsklassen 60-69 en 70-79. In de onderzoeksrapportage "Vergrijzing in Nijmegen" (oktober 2008) is uitgebreid ingegaan op de toekomstige ontwikkeling van de groep ouderen in Nijmegen en de maatschappelijke effecten daarvan.

5 Gemeentelijke prognoses versus andere prognoses

Twee grote landelijke prognose

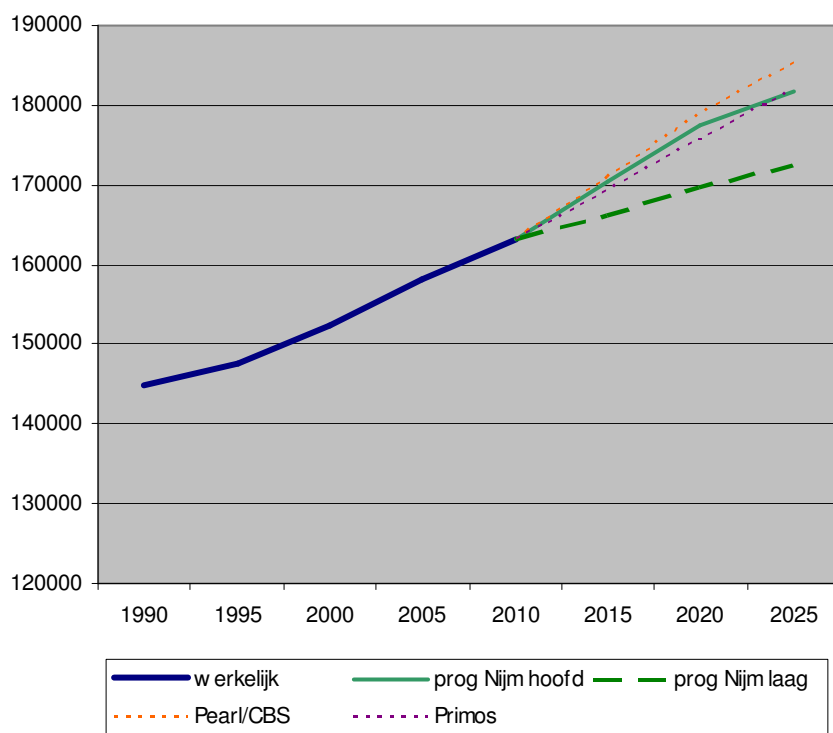
In Nederland zijn er twee grote prognoses die op gemeentelijk niveau bevolkingsvooruitberekeningen maken:

- De regionale bevolkingsprognose, waarvoor het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PLB) samenwerken
- De Primosprognose, die in opdracht van het Ministerie van VROM door het bureau ABF gemaakt wordt.

In dit hoofdstuk vergelijken we de uitkomsten van deze prognoses voor Nijmegen (voor beide de versies uit 2009) met die van de gemeentelijke prognoses.

Gemeentelijke prognose schommelt in omvang tussen Primos en CBS-prognose

Het eerste onderwerp waar we naar kijken is de totale bevolkingsomvang

Figuur 18 Bevolkingsomvang Nijmegen in verschillende prognoses

De hoofdvariant van de gemeentelijke prognose ligt naar inwoneraantal gezien tussen de Primos- en CBS-prognose is. In 2020 berekent de gemeentelijke prognose ruim 177.000 inwoners, de Primosprognose ongeveer 2000 minder, de CBS-prognose bijna 2000 mensen meer.

De alternatieve gemeentelijk prognose, met een beperkte bouwproductie, geeft, hoewel ook hier nog steeds sprake is van groei van het aantal inwoners, veel lagere inwonercijfers dan de andere prognoses.

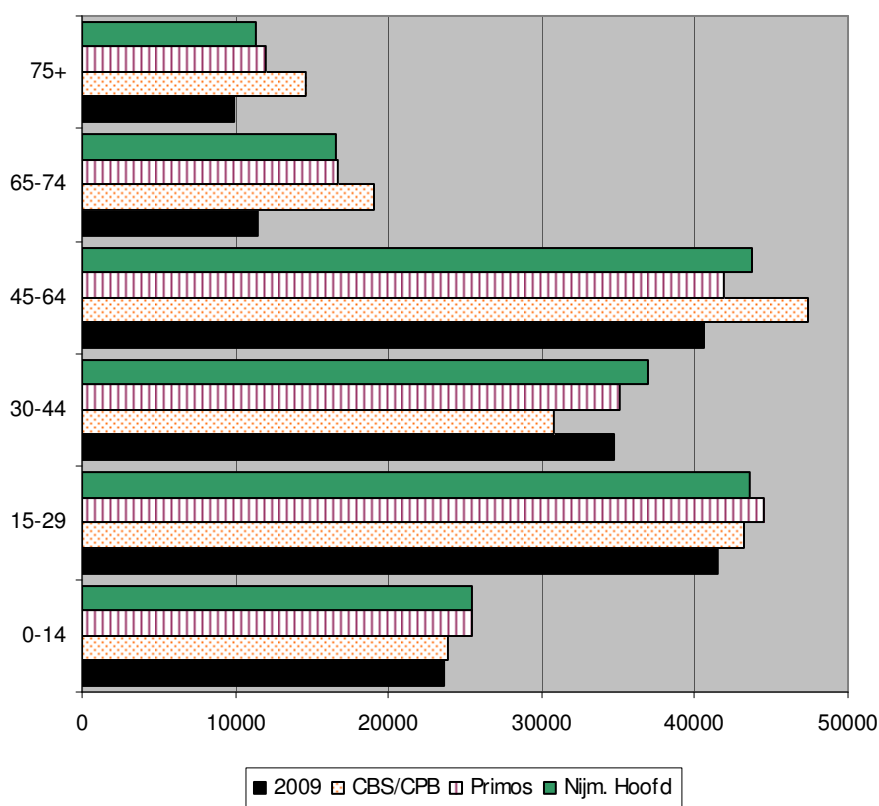
De verschillen tussen de gemeentelijke hoofdvariant en de twee landelijke prognoses kunnen liggen aan de gebruikte methodieken, of aan de gekozen uitgangspunten.

Bij de CBS-prognose wordt niet getalsmatig aangegeven van wat voor woningbouwaanname wordt uitgegaan ("de nieuwste cijfers"), bij de gemeentelijke en Primosprognose is dat wel makkelijk na te gaan.

In de gemeentelijke prognose rekenen we met een uitbreiding van de woningvoorraad van ongeveer 11.000 woningen tot 2020. Primos rekent met een beperktere toename van ongeveer 8000 woningen in deze periode. De lagere inwonerschatting van Primos is daarmee in overeenstemming.

Gemeente en Primos verwachten minder sterke vergrijzing dan CBS

Niet alleen in bevolkingsomvang zijn er (beperkte) verschillen tussen de diverse prognoses voor Nijmegen, ook in de ontwikkelingen per leeftijdsklasse komen de verwachte ontwikkelingen niet altijd overeen.

Figuur 19 Leeftijdsopbouw Nijmegen in 2009, en in 2020 volgens drie verschillende prognoses

Alle prognoses voorzien een forse toename van het aantal 65+-ers in Nijmegen. De CBS-prognose gaat daarin nog verder dan de vooruitberekeningen van Primos en de gemeente. Alleen veroude-

ring van de aanwezige bevolking is niet voldoende om zo'n toename te veroorzaken. In de CBS-prognose moet nog een behoorlijk vestigingsoverschot van ouderen verwerkt zijn.

In de gemeentelijke prognose verwachten we geen vestigingsoverschot van ouderen:

- Over het algemeen wordt er onder zelfstandig wonende ouderen niet op grote schaal verhuisd, en zeker niet van de ene woonplaats naar de andere. Als ouderen verhuizen speelt sociale binding een belangrijke rol in de keuze van de woonplaats, en die is in de oude/eigen woonplaats vaak het grootst.
- Tot nu toe kent Nijmegen altijd een vertrekoverschot van ouderen. Dat wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door opname van Nijmeegse ouderen in verzorgings/verpleeghuizen in de regio (Kalorama, Dekkerswald). Hoewel het doel ouderen zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen in de toekomst zeker zo sterk nagestreefd zal worden als nu zal deze verhuisstroom niet (helemaal) verdwijnen.
- De grote bouwproductie in Nijmegen is in alle prognoses een belangrijke motor achter de groei van het inwoneraantal. De gemeentelijke prognose gaat ervanuit dat hiervan vooral een aantrekkingskracht op jongere en middelbare inwoners uitgaat (ofwel doordat mensen van buiten Nijmegen naar de stad komen, ofwel doordat meer Nijmegenaren niet naar andere gemeenten vertrekken) en dat dit minder invloed heeft op de aanwezigheid van ouderen in Nijmegen.

Als consequentie van het hoge aantal ouderen is het aantal berekende inwoners tussen 30 en 44 jaar in 2020 in de CBS-prognose lager dan in de andere prognoses. Daarmee hangt samen dat het aantal jonge kinderen door het CBS ook iets lager wordt ingeschat.

De verschillen in leeftijdsopbouw in 2020 tussen de gemeentelijke en Primos-prognose zijn beperkt.